

BÍRÓ GERGELY
A kőből hízott hegy

– Tessék, Tétényi úti Kórház, itt a központ.
 – Kérem, én...
 – Beszéljen hangosabban, nem értem, halló!
 – Kérem, én... – kezdte újra az asszony, akinek alig volt erő a hangjában – ...azt hiszem, hogy nem bírom tovább...

A telefonközpontos rögtön kapcsolt, sok ilyen hívást kapott már.

– Most akar meghalni, amikor végre kimentek az oroszok...?! Tudja maga, hogy mikor szállták meg az országot? 1944-ben. Negyvenhét évig éltek a nyakunkon, sok vér folyt, sok élet tönkrement, erre maga most kitalálja, hogy meghal, amikor az utolsó is hazament?

A vonal túlsó felén beállt az értetlen csönd.

– Halló, itt van még?

– Itt vagyok – rebegte az asszony. – ...Nekem most nagyon nehéz, értse meg...

– Bevett valamit? Olyan gyöngé a hangja.

– Még nem, de másra se tudok gondolni... Én ezt nem bírom el, nem megy...

– Valami betegsége van? Kit kapcsoljak, osztályt, orvost, kicsodát?

– Nem tudom... Nem, nem vagyok beteg.

– Akkor meg mi a baja?

– Itt hagyott a férjem a négy gyerekkel... Hogy ő új életet akar kezdeni, meg hogy én egy nagy tévedés voltam, és neki nem való gyerek... Úgy élek lassan egy éve, mintha valami fűrészelne, darabolna belül reggeltől estig, estétől reggelig, és már nem bírom tovább...

– Kedvesem, ha most itt lenne, szívesen levinném magának a napszemüvegemet.

– Nem értem, én...

– Jól hallotta: szívesen levinném magának a napszemüvegemet. Nekem nincs szemem, én vak vagyok. Mint a giliszták meg a denevérek, tudja? És nem így születtem. Haza akartam zavarni a ruszkiakat '56-ban. A Corvin-közben harcoltam, húszévesen kivégeztek az oroszok, de élve maradtam. Csak azóta nem látok. Van, akinek börtön jutott, másnak bitó, nekem meg ez. Életfogytiglani sötétzárka, mint más senkinek. Ezt a keresztet nem lehet letenni egy perc-

re se. Maga meg a hülye férje miatt el akarja dobni az életét? Ne tessék már viccelni, kérem szépen...

– Én nem... nem is tudok hirtelen mit mondani...

– Azt hiszi, én fel tudtam készülni rá? Egy fenét, dehogy tudtam. Két évig én is meg akartam halni.

– Tényleg?

– Miért, azt hiszi, csak magának juthat az eszébe? Persze. Meg akartam halni. Ott álltam friss vakon, elveszítettem a munkámat, nem volt pénzem, se családom, se reményem. Szedték már össze a bajtársaimat. Egyszerűen semmim nem volt, érti? Csak egy nagy bűdös lyuk a fenekemen, meg még kettő a szemem helyén. Magának és a gyerekeknek van hol lakniuk?

– Igen... – felelte az asszony, és a telefonközpontos, Géza bácsi érezte a hangján, hogy elszégyellte magát.

– Mert nekem nem volt. Kitétek a Vakok Intézetéből, még hajléktalanok között is aludtam a Keleti pályaudvarnál, egy pincében. Sokszor gondoltam rá, hogy ezt nem lehet kibírni, és jobb volna meghalni. Tudja, mi tartott vissza attól, hogy megtegyem? Egy felismerés, hogy engem agyon akartak löni, de nem tudtak. Mert élve maradtam, és ez egy csoda. Három fejlövést és egy tüdőlovást túlélni – mi az, ha nem csoda?! Engem ez mentett meg. Mert én ilyen vagyok: megyek. Néha lefejelek egy-egy villanypóznát, postaládát, felreped a homlokom, elered az orrom vére, de megyek. Tudja, mi történt velem a múltkor? Azt képzelje, véletlenül besétáltam egy pótkocsi és a teherautó közé, a sofőr meg gázt adott. Szerencse, hogy a pótkocsi nem a kerekek közé lőkött, hanem földre, a járdára. Felálltam, leporoltam a nadrágomat, és itt vagyok.

– Velem meg az van...

– El ne kezdjen panaszkodni nekem, halló!

– Maga... Maga igazán bántó tud lenni... Olyan érdes, nyers, pattogós a hangja is – mondta kényeskedve az asszony.

– Mégsem tette le a telefont.

– És tapintatlan. Egy elefánt a porcelánboltban. Meg egy kicsit szemtelen is...

– Mert élek, kedvesem. Pontosán azért, mert van bennem élet, és akarok is élni. Az én családom is tönkrement, még harminc se voltam. Mennyi csapás, megaláztatás ért azóta is! Gondolkodjon el rajta, ne kapkodja el az öngyilkosságot.

– ...

Géza bácsi érezte, hogy az asszony mondana még valamit, de vívódik. Nem volt rá kíváncsi.

Ferenczy-Kovács Attila–Újszászy Kálmán:
1956 2354 hősi halottjának emlékműve, Budapest, 2012

– Éljen, kedvesem, olyan szép ez a nyár. Az első szabad nyarunk! Ráadásul maga még látja is. A zúgó nyárfákat, az énekesmadarakat, a Balaton vizét... És a gyerekei már egy szabad országban nőhetnek fel... Halló, itt van még? Halló...!

*

Géza bácsi bizalmatlanul fogadta a teljes csapatkivonásról szóló híreket. Fel-alá járkált a televízió előtt, mint aki hallani is akarja a fejleményeket, meg nem is. Néha perelt is közben:

– Még hogy kimennek! Ezt csinálták '56-ban is, az anyjuk köcsögít. Ezt most higgyem el?! Én, aki ott voltam?

Amikor néhány hónapra rá hazaindult a hajmáskéri harcokszívó alakulat, még mindig nem akart hinni a híreknek.

– Akkor is vontak ki csapatokat Budapestről... Áhá! De nem mentek haza, hanem körülzárták a repülőtereket. Meg a Különleges Hadtest Tökölön! Mint-

ha szedelőzködni kezdtek volna. Mintha! Közben meg töltötték felfele a készleteiket.

Egyre feszültebb lett, mintha bújócskát játszottak volna vele; mert aki elbújik, azt előbb-utóbb úgyis megtalálják. S ha utóbb, akkor egy idő után alig várja már, hogy felfedezzék, és ne kelljen tovább izgulnia. Ő is arra várt, hogy végre szaladjon már le a függöny, érjen véget ez a színjáték. Mert úgyis visszajönnek, nincs mese.

De nem jött vissza egy teremtet orosz lélek sem, inkább hónuk alá kapták a felszerelést, és mentek hazafelé. Másfél év múlva pedig az utolsó orosz, Viktor Silov altábornagy is elhagyta a záhonyi határátkelőt fekete Volgáján. Géza bácsi áthívta az egyik szomszédját, amikor egy kalózfelvételen megkapta a parancsnok alámondásos búcsúbeszédét. Tudni akarta, hogy mi történt ott pontosan. Margó néni kitűnően tudta ecsetelni a kisszerűséget és alakoskodást, Géza bácsi mindig élvezettel hallgatta, amikor nyelvére vette az egész lépcsőházat.

– Hát, elég jóképű férfi, meg kell hagyni – tűnődött Margó néni a képernyő előtt.

– Ne azzal foglalkozz, az isten szerelmére! – kiabált Géza bácsi.

– Jól van, na, csak megjegyeztem... Tehát: alig néz az emberek szemébe... Géza, ez az ember legszívesebben a szemébe húzná a tányérsapkáját! A beszéde határozott, erőt akar sugározni, de ahogy mozog...

– Hogyan mozog? – vágott közbe Géza bácsi.

– Nehéz azt elmondani... Sunnyog! Nem, nem ez a jó szó. Jobbra lép, balra lép, ide néz, aztán meg oda... Táncol, ez az! Mintha attól félne, hogy mindjárt körbeállják, és megpüfölik. Ez az ember tudja, hogy veszített, de azt is, hogy meg kell őriznie a méltóságát, amennyire csak lehet. Olyan parancsnok, aki mögött nincsen hadsereg. Ezt látom, Géza!

Géza bácsi emelt fővel kezdett járni. Ha eszébe jutott, szemtelenül tisztelgett lakása ablakából Oszta-penko százados szobrának, mert tudta, hogy nem sokáig marad Budapest nyugati kapujában, ahol mozdulatával negyven éve óvón megállásra készíti az autósokat.

Szerette a Pa-dö-dö slágerét is, a *Bye-bye Szását*. Volt benne pimaszság, ez tetszett neki, felszabadító erővel hatott rá. Valahányszor felcsendült a rádióban, képtelen volt megülni a helyén, izmai táncrea készítették.

Egy ideig még a fehér botját sem használta, amit a biztonság kedvéért összecukva, a zakója zsebébe

tett. Úgy történt, hogy egy alkalommal otthon felejtette, de nem akart már visszafordulni érte. Nem ment neki semminek. A füle régóta érzékennyé vált minden szokatlan zajra, az utat pedig vakon ismerte a kórházig; azt is tudta, hol nyomták fel a járda aszfaltját a fagyökerek. A legkülönösebb mégis az volt, hogy mintha belül, mélyen új szeme pattant volna, akár tavasszal a rügyek. Addig is tisztában volt vele, hogy a közvetlen akadályokon túl milyen épületek, utcák veszik körül, de a feje fölött véget ért a világ. Most a képzelete lombokkal egészítette ki a sétány fáinak törzsét, a lombokat falevelekkel. Sárga fénnel az ezüst villanypóznák fejét. Láta a betonzsungel szürke tömbjeit, és közöttük, fent az eget, a végtelen, tiszta, magyar eget!

Éjjelente újra úgy álmódott, ahogyan fiatalkorában, amikor még látott. Évtizedek óta csak hangokat hallott álmában, más érzékelés nem nyílt már benne, mintha a lélek is bezárta volna őt, nemcsak a vakság; most ismét képek jelentek meg előtte, tájak, tárgyak, ismerős emberek a múltból. Egy-egy arcot, színes formát napokig forgatott magában. Várta az estéket, amikor lefekhetett, és az ébredéseket, hogy minden újabb éjszakai képsort számba vehessen.

Ősz vége felé, egy hajnalon különös álmot látott, ami valóságosabbnak hatott minden korábnál. Egy szovjet katonával lötték egymást a korabeli, néptelen, romos pesti utcán, mégsem esett össze egyikük sem. Egyszerűen nem fogta őket a golyó. Űzték, kergették egymást, mindhiába. Később megjelent egy harckocsi, látta a torkolattüzét. Nagy sebességgel közeledett felé, de nem tudta maga alá gyűrni, mert ő beesett egy kis gödörbe, amiben éppen elfért. Nyikorogtak, zörögtek a lánctalpak, a harckocsi elzúgott fölötte. És akkor észrevett egy ökölnyi követ, ami az úttest fölött lebegett. Ebből a kőből hatalmas szikla, majd hegy lett, fölébe nőtt, aztán hirtelen ráomlott, maga alá temetve őt.

Azonnal felébredt, méghozzá tiszta fejjel. Szokatlan frissességet érzett, és egyszerre ólmos fáradtságot. Utána csak a fáradtság maradt, visszaaludni mégsem tudott. Bekapcsolta a kisorádiót, hátha a műsor álomba szenderíti, de csak forgolódott.

A reggeli készülődés balul sült el. Nem tudta eldönteni, hogy melyik ingét vegye fel, és közben azt is elfelejtette, hogy éppen milyen színűt tart a kezében. Szagolgatni kezdte őket, hogy legalább kiderüljön, melyik tiszta. Amikor a rádióban bementék a pontos időt, találomra levett egyet a vállfáról, és magára öltötte.

Az utcán sétálva azon bosszankodott, hogy mégis micsoda dolog ez: ennyit vacakolni egyetlen ing miatt! Aztán eszébe jutott, hogy nincs kezében a fehér botja. Hogy emiatt-e, vagy sem, hirtelen különös, elemi érzése támadt. Régóta nemigen kételkedett magában, hiszen megtapasztalta az évtizedek alatt, hogy vakon is két lábbal áll a földön, nem kell látnia ahhoz, hogy talpon maradjon. Tíz évvel korábban például még képes volt kézen állva is közlekedni a lakásban hosszú percek át, amin mindig jól szórakozott a második felesége, amíg el nem váltak. Most azonban, ha csak egy pillanatra is, átélte a kiettségét; azt érezte, hogy bármikor megroppanhat, mint hullott gally a cipőtalp alatt. Mégsem állt meg, pedig nem kellett sietnie. A botot aztán csak megtalálta a zakója zsebében. Kinyitotta, és maga előtt kopogtatva folytatta az útját. Lassan oszlott benne a túszerűségi élmény, de nem sokat törődött vele; csak mennie kell, ebben biztos volt, ez mindig bevált, menni előre, és akkor minden rossz elmarad az ember mögött.

Hamar eljött a hétvége. Órákig fent volt éjszakánként, és jó, ha hajnalonta el tudott aludni három-négy órára. Reggel nemigen akaródzott kibújni az ágyból; a vasárnapot már végig pizsamában töltötte. Halogatta, hogy megválaszolja a társkereső hirdetésére érkezett képeslapokat, amelyeket felolvastak neki, de még a megtelt szemeteszákkal sem volt kedve kimenni a folyosóra, hogy bedobja a hulladékcsúzdába. Ha pedig nagyritkán megéhezett, a zsíros oldalú fazekat a hasához szorítva cipelte el a hűtőszekrénytől a tűzhelyig, amitől morcos lett a pizsamája.

Napok, hetek teltek el, és mintha jobban ragaszkodott volna a munkába járáshoz, mint előtte. Fontosabbak voltak számára az egymást érő hívások, még ha magához képest kissé gépiesen is fogadta őket. Hazamenni, otthon lenni újabban nem szeretett; mintha napról napra egy olyan lakásba tért volna be, ahol egyre kényelmetlenebbül érezte magát. Az volt a határozott benyomása, mintha összébb húzódtak volna körülötte a garzon falai, hiába tudta, hogy ez lehetetlen; a teret vakon is érzékelt, akár a visszaverődő hangok alapján. Éjszakánként különös emlékek keringtek benne, és nem értette, miért bukkannak fel, amikor jószérével már el is felejtette őket.

A tél beálltával leginkább egy lány járt a fejében. Ha jól emlékezett, Jutkának hívták, a vezetékneve nem jutott eszébe. Húsz éve történt, vagy még régebben, nem tudta pontosan. Akkoriban is telefonközpon-

tosként dolgozott, csak az ország másik felében, a megyei kórházban. Jutka a munkaügyön volt könyvelő, húsz-huszonegy éves lehetett. Géza bácsi valahányszor felvette a munkát, mindig megérezte a lány hangján, hogy nem közömbös a számára. Nem foglalkozott vele különösebben, pedig tetszett neki a hangja. Jutka egyszer felhívta a központban, és finoman, de immár szomorúan a tudtára adta, hogy szívesen beszélgetne vele valamikor. Géza bácsi megígérte, de nem állta a szavát. Aztán hallotta, hogy a kórház klubhelyiségében rendezett zenés esteken a lány állandóan csak magába roskadtan ül, és iszik; állítólag a szülei egy tűzoltótiszthez akarták feleségül adni, akit kifejezetten utált. Nem látva más kiutat, otthon gázt szívott, és életveszélyes állapotban beszállították a sürgősségre. Túlélte. Az eset azonban nem tántorította el a szülőket, és Jutka nem sokra rá újra próbálkozott, de ezúttal nem tudták a kórházban megmenteni.

Géza bácsi biztos volt benne, hogy meg tudta volna menteni a lányt. Sőt, arról is meg volt győződve, hogy remek párt alkottak volna. Megkérte volna Jutkát, hogy segítsen, legyen szeme helyett a szeme, és ő cserébe képes lett volna mindig erőt önteni belé. Azon töprengett, hogy vajon miért is hederített rá, kivel volt annyira elfoglalva akkoriban? Nem tudott rájönni.

Ez így ment napokon keresztül, mígnem Jutka története egyszer csak kipukkant benne, akár egy szapanbuborék, és más, hasonló emlékei törtek felszínre. Csupa olyan helyzet, amikor cserbenhagyott valakit. Egyre kevésbé furdalta a lelkiismeret, mintha nem is az önvád munkált volna benne. Addig legfeljebb megértette a mások gondját, olykor mintha az együttérzés is megmozdult volna benne, de hogy ugyanazt érezze, amit ők, ismeretlen élmény volt számára.

Az utolsó ilyen emléke az asszonyé volt, aki néhány hónapja felhívta őt a központban. Nem tudta, hogy mi lett vele, hiszen nem kereste őt többször. Talán megtette, és már nem él? Vagy csak nem érte el őt?... Úgy érezhette magát, mint a kormányos egy léket kapott hajó tatján, aki a legénységgel már képtelen törődni, mert átcaptak fölötte a tomboló hullámok. Ez az asszony akkora pofont kapott az élettől, hogy a gyerekei iránti felelősség már nem jelentett neki semmit, mert aki csakugyan meg akar halni, annak előbb-utóbb sikerül, nem tarthatja vissza már semmi. És nem merete senki ismerőssel megosztani, hogy hová jutott, csakis egy idegennel, övele.

Egyszerre ez az emlék is szertefoszlott, a helyén súlyos, szurokfekete űr és tehetetlenség maradt. Géza bácsi kába volt reggeltől estig. Így teltek a karácsonyi ünnepek, elképzelhetetlen lassúsággal és tartalmatlanul. Összeszenvedett egy nagy fazék töltött káposztát, amihez végül alig nyúlt. Amikor csak tehetett, műszakot vállalt, de így is túl sokat maradt magában, a négy fal között.

Az óév utolsó napja azonban, számára is meglepő módon, valamelyest felcsigázta. Kedve támadt a virslihez és a pezsgőhöz, a puha bélű, friss fehérkenyérhez. Eltervezte, hogy idén is, mint minden évben, meghallgatja a szilveszteri műsorokat a televízióban, mert ez nem egy közönséges nap, hanem az év utolsó napja, és nem akármilyen évé! Kivételesen nem vacakolt sokat. Felkapott magára valamit, és vásárolni indult.

A napja várakozásban telt. Többször ellenőrizte, hogy csakugyan betette-e a pezsgőt és a virsliket a hűtőszekrénybe, és hosszú hetek óta először újra felporszívózott.

A műsorok alatt nem bírt magával, és kibontotta a pezsgőt. Végignevette az Uborkát, az Éjjeli magazint, a Szeszélyes évszakokat, a Hofi szilvesztert és a Gálvölgyi Show-t, még akkor is, ha éppen nem értette a képi poénokat, de felhangzott a közönség gépi nevetése. A pezsgő az első órában elfogyott, nem sokkal később a virsliket is kifőzte, és megette. Söröket bontott, majd valami töményt keresett, feltúrta miatta a szekrényt is. Éjfélre minden ital elfogyott, de nem bánta, megfájdult már a feje. Gondolta, a köztársasági elnök újévi köszöntőjét még meghallgatja, aztán lefekszik.

„– 1991-ről följegyzí a történelem – mondta az elnök –, hogy csaknem fél évszázad múltán, ebben az esztendőben hagyta el hazánkat az utolsó, lelünk mélyén mindig is megszállónak tartott, idegen katona. Ekkor szűnt meg a Varsói Szerződés és a KGST...”

– Idegen katona?! – paprikázta fel magát Géza bácsi. – Miért nem mondd ki, hogy ruszki, orosz vagy szovjet? Mit kell itt finomkodni?

Hirtelen csuklott egy nagyot. Felült a kanapé szélére, nem jutott már el hozzá semmi a beszédből, csak meredten ült egy darabig, majd visszadőlt. Aztán felült megint, és nem mozdult.

– Elmentek?! – kérdezte döbbenet, erőtlenül. – Ezek ellen harcoltam...? Hát elmentek? Csak úgy elmentek?!